

AZ ÉSZAK-ERDÉLY HAZATÉRÉSÉVEL ÚJJÁSZERVEZETT
KOLOZSVÁRI
M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
1940. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-I
MEGNYITÓ-ÜNNEPÉN ELHANGZOTT

BESZÉDEK

A Kormányzó Úr Ó Főméltósága beszéde

Ezeréves történetünk tanúsága szerint magyar népünket katonai erényei, politikai érzéke és szellemének sokoldalúsága jellemzik. Ezek a tulajdonságai tették alkalmassá itt a Duna-Tisza völgyén új hon szerzésére és nyugati állam alapítására, küzdelmes időkben annak védelmére és fenntartására. Ezek ösztönözték műveltségének gyarapítására, a nemzeti irodalom, művészet és tudomány színvonalának folytonos emelésére. Katonai, politikai, művelődési képességei együttesen szerezték meg számára azt a tekintélyt és megbecsülést, melynek birtokában harcos katonája, építő munkása és műveltségterjesztő apostola lett a nyugati művelődésnek.

A Szent Korona közösségébe visszatérő erdélyi és keleti országrészek földjén is nyomon követik egymást a hadsereg, az államigazgatás és a művelődés harcosai. A magyar honvédség bevonulása után megindult az állami szervezet újjáépítése, alig néhány hét multán pedig már munkába álltak az iskolák s a mai naptól újból ősi székhelyén folytatja életét a hazatért Ferenc József Tudományegyetem.

Nagy és magasztos nemzeti feladat vár a keleti végeken őrtálló tudós tanárookra is: erős, munkás, harcos, művelt magyar nemzedékek nevelése, a jövő magyar élet vezetőinek erkölcsi és értelmi kiképzése.

Az egyetemi tanárnak hármass hivatást kell betöltenie. Tisztsége nemcsak szaktudománya művelésére, tudásának és ismereteinek továbbadására, hanem a magyar ifjak nemzeti szellemű nevelésére is kötelezi. E kötelességek bármelyikének elhanyagolása mérhetetlen kárt hárít a nemzetre. Lelkiismeretes teljesítésük által gazdag értékekkel gyarapodik a magyar jövő.

Abban a meggyőződésben, hogy a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem munkássága méltó lesz ennek a nagyérdemű főiskolának multjához és a magyar művelődésért sokat szenvedett erdélyi magyarsághoz, az egyetem megnyitására az engedélyt megadom.

HÓMAN BÁLINT

m. kir. titkos tanácsos, m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter

ÜNNEPI BESZÉDE

Főméltóságú Kormányzó Úr!

Az ősi székhelyére és régi hajlékába hazatért Ferenc József Tudományegyetem csarnokában imént tettem jelentést Főméltóságos Uramnak az egyetem tanárainak eskütételéről és önkormányzati szerveinek megalakulásáról. Most az első kolozsvári közsínháznak nemrégén átépített és hivalkodó pompával feldíszített ódon falai között, a magyar színpad helyén álló dobogóról hálás szívvel köszönöm meg az egyetem tiszteletbeli doktorai, az ősi hajlékba megtért és újonnan kinevezett tanárok, az erdélyi magyar ifjúság és a magyar tudomány minden munkása nevében, hogy a kolozsvári egyetem újjászervezéséhez hozzájárulni, tanárait kinevezni s az erdélyi magyarság szellemi vezetőit a Corvin-jelvényvel kitüntetni kegyeskedett.

Az öröm és megilletődés érzésével köszönöm, hogy Főméltóságos Uram mai ülésünkre fenkölt hitvesével együtt eljött és ezzel a mai napot a magyar művelődés-történet lélekemelő ünnepnapjává avatta.

Lelkiünk legmelegebb érzéseivel gondolunk a magyar nemzet hivatott vezérének korunk történetalakító forgatagában régi magyar vezérek hitével és akaratával végzett hűszersztendei országépítő munkájára és e munka eredményeire: katonai erőnk, gazdasági javaink, szellemi műveltségünk és országterületünk gyarapodására.

Hálás szívvel emlékezünk meg a német és olasz nép nagy vezéreiről, Hitler Adolfról és Mussolini Benitóról s e két hatalmas nemzet fiairól. Kipróbált barátságuk, megértésük, bizalmuk híján aligha lett volna módunkban nagyobb véráldozat nélkül elérnünk azt, amit elértünk, — bármennyire jogos és igazságos is az ezeréves Magyarország területének és népének visszaszerzésére irányuló törekvés.

A német és olasz nép hivatott vezetői iránt érzett mélységes hálánknak kívánt a kolozsvári egyetem kifejezést adni, amidőn Tanácsának tegnapi első ülésén — Főméltóságú Kormányzó Úr hozzájárulásának birtokában — minden más intézkedést megelőzően tiszteletbeli doktorai közé hívta meg a német és olasz művelődéspolitikai legfőbb irányítóit, Rust Bernhard és Bottai Giuseppe nemzetnevelésügyi minisztereket, a magyarság régi barátait.

A szeretet és tisztelet benső családi érzésével köszöntöm körünkben az erdélyi felszabadító hadjárat alkalmával az egyetem tiszteletbeli doktorává fogadott József királyi herceg tábornagy úr Ő Fenségét s az erdélyi részek felszabadítását magyar hittel, hajthatatlan akarattal és szakadatlan munkával előkészítő doktortársaimat : gróf Teleki Pált és gróf Csáky Istvánt.

Testvéri szeretettel üdvözlöm a visszacsatolt keleti és erdélyi országrészek népének képviselőit, a megpróbáltatások idején híven kitartó, megalkuvást nem ismerő erdélyi férfiakat és erdélyi asszonyokat.

Köszönöm nagyrabecsült vendégeinknek, hogy — élükön a bíboros hercegprímás úr Ő Eminenciájával, a Királyi Fenségekkel és a magyar országgyűlés két házának képviselőivel — ünnepi megnyitó ülésünket megjelenésükkel megtisztelték.

*

Kolozsvár városa és az erdélyi magyarság a most kezdődő egyetemi évben hármas ünnepségre készül : az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság és a Magyar Játékszín másfél százados, az Erdélyi Múzeum százszázadós jubileumára. Három alapvető nemzeti intézmény — tudós társaság, színház, múzeum — alapításáról készülünk megemlékezni a hármuk működése nyomán testet öltött egyetemi gondolat újraébredésének ünnepi évében.

Kegyelettel idézzük emlékét az alapításukban résztvevett és nemzetnevelő munkájukban közreműködött erdélyi tudósoknak, íróknak, művészeknek és fenkölt pártfogóiknak. Lelkesedésük és képességeik, munkájuk és áldozatuk annak a művelődésre fogékony ősi magyar szellemnek a megnyilvánulásai, amelyet ma leghívebben az erdélyi szellemiség fejez ki.

Az erdélyi sors azonos a történeti magyar sorssal. A magyarság ezer év óta áll őrt, védelmezi és terjeszti a keresztény műveltséget a nyugati nagy közösség keleti határán. Erdély három államalkotó népe — székely, magyar, szász — ugyanezt a hivatást töltötte be és tölti be ma is a szentistváni magyar közösség keleti végein.

Ez a hivatás, sokszor kegyetlen sors, az állandó kényszerű készenlét, a folytonos őrtállás, az örökös lélekölő küzdelem készítette a multban és készíteti a jelenben is Erdély népét ösztönös éberségre, teste edzésére, lelke pallérozására, erkölcsi értékeinek és értelmi erőinek gyarapítására és minden elválasztó szemponton felülemelkedve, a nagy szellemi erőknek egyesítésére.

Ez az éberség, ez az edzettség, ez a műveltség, ez az erkölcsi erő és az erdélyi egység alakította ki hosszú évszázadokon át és szilárdította meg az utolsó két évtizedben Erdély népének szellemiségét. Ezért mondhatjuk, hogy Erdélyben tökéletesebb és teljesebb alakban él a történeti magyar szellem, mint hazánk más, szerencsésebb, még a próbáltatások idején is jobbsorsú részein.

Az erdélyi szellemet nem megkülönböztetésképpen, nem ellentétek kiélezése okából, de nem is romantikus helyi elfogultságból nevezzük példaadónak, csupán a

történeti sorsból önként következő történeti tényekre hivatkozva állítjuk követésreméltó eszményül népünk elé, mint az őseredeti magyar szellem megnyilvánulását.

Ennek az ősi erdélyi, avagy magyar szellemnek legjellemzőbb sajátosságai közé tartozik a nemzetbomlasztó ellentétek, a felekezeti, a nemzetiségi, a hivatásköri, a nemzedékközi és osztályközi viszályok enyhítésére és megszüntetésére irányuló tudatos törekvés s a művelődés után való hatalmas vágyakozás. Az erdélyi magyar megértést keres más keresztény hitet valló magyar testvéreinél és másnyelvű, nemzetiségű honfitársainál, bizalommal és meleg szociális érzéssel karolja fel a más osztályokhoz tartozó és más hivatáskörben dolgozó néprétegek sorsuk jobbítására irányuló törekvéseit. Az érzelmi szempontokon felülemelkedve, mindezeket a nagy kérdéseket értelmi alapon igyekszik megoldani s ezért tudatosan fejleszti értelmét és gyarapítja műveltségét.

Erdély népének a művelődés után való vágya jut kifejezésre íróinak, művészeinek, tudósainak, de éppen így falusi népének, városi iparosainak, tanítóinak, papjainak, főurainak nemzeti művelődésünket gazdag értékekkel gyarapító munkásságában. Ezért van, hogy ha erdélyi magyar családok — akár egyszerű székely földművesek, akár jómódú városi polgárok, akár főrangú urak nevét halljuk emlegetni — nem szegénységük vagy jólétük, egyszerűségük vagy ragyogásuk, nem alárendeltségük vagy hatalmuk ötlík eszünkbe, hanem az értelem, a tudás, a művészet, a szellemi alkotókészség képzete merül fel lelkünkben.

Erdély népének a művelődés után való erős vágya nyilvánult meg és jelentkezik ma is a keresztény egyházak iskolaalapító és iskolafenntartó működésében. Báthory István katolikus egyetemétől és Bethlen Gábor református főiskolájától az állami Ferenc József Tudományegyetemig, a kollégiumok drámáitól a kolozsvári nemzeti színházig, az erdélyi humanisták könyv- és régiséggyűjteményeitől az Erdélyi Múzeumig, a fejedelmi udvar tudós-körétől a Múzeum-Egyletig vezető fejlődési vonalon valamennyi erdélyi művelődési intézmény alapításában és működésében.

A művelődés vágya hívta életre hosszas előkészítés után most hetven esztendeje a Ferenc József Tudományegyetemet is. Erre az egyetemre új eszméktől és törekvésektől terhes korunkban nagy és nehéz feladat hárul. Szorgos tudósmunkával kell biztosítani az erdélyi tudományos életnek ma húszesztendeje erőszakosan megszakított, de az erdélyi tudósok érdeméből mégis élő folytonosságát. Helyre kell állítani az újra egyesült országrészek tudományosságának szoros kapcsolatait. Új nemzedékeket kell felöveznie az egészséges magyar világszemlélet és a legalaposabb ismeretek szellemi fegyvereivel. Új idők új feladataira a magyar mult szellemében kell előkészíteni az ifjúságot.

Ismerem e feladatok megoldásának akadályait. Ismerem az impériumváltozás nyomán az egyetem felszerelésében keletkezett hiányokat. Tudom, hogy a kiképzés alaposágának sok ilyen tárgyi akadálya lesz. De az újonnan kinevezett tanárokkban megvan a tudás, a hit, az akarat, hogy szellemi javakkal pótolják az anyagi hiányokat.

A társadalmi szervezet és az állami gépezet zavartalan működését — így mondtam éppen félesztendeje a Ferenc József Tudományegyetem szegedi ünnepi ülésén —

csak az összes nemzeti erők összefogásával, teljes kifejtésével és tökéletes kihasználásával biztosíthatjuk.

A közerkölcsiség fejlesztésével és az értelmi műveltség emelésével kell az egyéni kötelességérzést fokoznunk, a népi közösségtudatot megerősíteni, a nemzeti hivatásérzetet megszilárdítani, az egészséges magyar közszellem kialakulását elősegíteni.

A magyar jövőnek a multhoz mindenben méltó alakulásában — ismétlem — csak akkor bízhatunk, ha népünk minden fia a nemzeti munkaközösség hasznos tagjának fogja érezni magát, hinni fog saját munkája fontosságában és a maga elhivatottságában, de ismerni fogja képességeinek irányát, terjedelmét és korlátait is. A magyar élet csupán akkor lesz teljes, a magyar munka gyümölcsöző, ha fiaink nem pusztán anyagi megélhetésüket biztosító életpályát, hanem erkölcsi javakat termelő hivatást is látnak foglalkozásukban, s a maguk — bármily szerénynek tetsző — hivatáskörében egész emberként a legtökéletesebb munkával fognak a közösség szolgálatára állni.

Vajudó korunk egyik szomorú jelensége, hogy a gazdasági és szellemi életnek munkahelyükön jól bevált munkásai gyakorta más hivatáskörbe kívánnak átlépni, hogy ott érvényesüljenek. A maguk világában emberül helytálló, de a nagy összefüggéseket nem ismerő szakemberek az ily ismeretet igénylő politikai életben, avagy másirányú szakismereteket követelő idegen pályákon akarják képességeiket hasznosítani. A közszolgálatban avagy a magángazdasági életben kiváló buzgalommal és alapos szakértelemmel munkálkodó személyek a hivatali vagy politikai, gazdasági vagy kulturális életben oly vezetős szerepre vágnak, aminőnek betöltésére tehetségük iránya és képességeik terjedelme miatt teljességgel alkalmatlanok.

De beteges tünet az is, hogy magas értelmiségű, vezetésre alkalmas, irányításra hivatott egyéniségek önző kényelmi szempontból, avagy éppen anyagi okokból elhárítják maguktól a képességeikhez illő feladatokat és megbízatásokat s ezek vállalása helyett magánéletük biztos falai közé húzódva fosztják meg a közösséget szellemi javaik átadásától.

Ez a két jelenség — a közügyek irányítására képtelen törtető elöterbenyomulása és az arra hivatottak visszahúzódása — vezetett Európaszerte a népképviselői parlament tekintélyének aláhanyatlásához, majd legtöbbször annak teljes csödjéhez. Ez a két jelenség vezet minden államban, ahol felmerül, a szervezet bomlásához, a nemzeti élet elsekélyesedéséhez, a népi erők elforgácsolódásához, a hanyatláshoz.

Történeti távlatból szemlélve a népek életét, meg kell állapítanunk, hogy a népük sorsát és nemzetük jövőjét szívükön viselő államférfiaknak elsőrendű kötelességük céltudatos nemzetneveléssel és a tehetségek megfontolt kiválasztásával gondoskodni arról, hogy a nép minden fia a maga hajlamának és képességeinek megfelelő helyen jusson munkához és hivatáshoz. De gondoskodniuk kell arról is, hogy a nemzeti élet minden örhelyére a maguk hivatásának betöltésére tudás és erkölcs tekintetében egyaránt alkalmas személyek kerüljenek. Kötelességük a nép minden rétegében fel-található jeles tehetségeket kiválasztani és felemelni és kötelességük a nép minden fiát tehetsége irányához és képességei terjedelméhez illő hivatás felé terelniük.

A magyar nemzet vezérét és az állam vezetésére elhívott munkatársait ebben a kiválasztó és nevelő munkában a magyar közösség minden részesének, egyházaknak és közületeknek, hadseregnek és közigazgatásnak s az egész társadalomnak támogatniok kell. Mindannyiuknak részt kell vennüök a nemzet nevelésében, a legnagyobb feladat mégis az iskolára hárul : az ifjúság nevelésének s vele a jövő megalapozásának sorsdöntő feladata.

Az iskoláknak a népiskolától kezdve az egyetemig mindannyiuk — nevelniük kell. Az ismeretközlésen túl kötelességük az ifjúság erkölcsének nemesítése, jellemének erősítése, világszemléletének kialakítása és megszilárdítása.

Az egyetem tanárai sem lehetnek az élettől távolálló tudósok, a népi problémákat elefántcsonttoronyból szemlélő bölcselek, külső sikereikre hiú rhétorok, avagy gögös ítélőbírák. Az egyetemi tanár tanítómestere, nevelője, mentora, barátja kell legyen a fiataloknak. Tekintélyét nem a formáságok, a fölényeskedés, az elzárkózás, a ridegség és az érzéketlenség, hanem a méltóságával jól megférő közvetlenség, a fölényes tudás, a tanítványokkal való foglalkozás, a meleg szív és a szociális érzés, a köteles szigorúsággal együttjáró igazságérzet és méltányosság szerzi meg számára.

Főméltóságú Kormányzó Úr!

A kolozsvári egyetem tanárainak kiválasztásakor ezeknek az alapvető szempontoknak a gondos mérlegelésével igyekeztem eljárni. Főméltóságos Uram kegyes volt előterjesztéseimet jóváhagyni. Hiszem, hogy a tegnapi napon felesküdt ifjú tanárok és a tanszéken szerzett tapasztalatokban gazdag tudósok teljesen átérzik missziós hivatásuk magasztosságát és elszánt akarattal fogják teljesíteni a nemzet-nevelés terén itt Kolozsvárott reájuk háruló nagy kötelességeket.

Ezzel a hittel és ebben a reményben mély hódolattal kérem Főméltóságú Kormányzó Urat, hogy a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem megnyitására engedélyt adni kegyeskedjék.

DR. BARTÓK GYÖRGY

egyetemi ny. r. tanár, az 1940/41. évi rector magnificus

MEGNYITÓ BESZÉDE

Amikor egyetemünk 21 évi távollét után visszatér ősi székhelyére, hogy itt ismét gyökeret verve szolgáljon a magyar nemzeti művelődés szent ügyének, hálát adunk a mindenható Istennek, aki ezt a napot megérnünk engedte. Legyen áldott az Ő szent akarata.

Mélységes hódolattal mondunk tiszteletteljes köszönetet a Főméltóságú Úrnak, Magyarország bölcs és messzelátó, hitben soha nem ingadozó és akaratban mindig erős Kormányzójának, aki húsz évi országlása alatt biztos lépéssel mindig közelebb vezetett minket a kitűzött cél felé. Mélységes hódolattal mondunk köszönetet vitéz nagybányai Horthy Miklós Urunknak, aki magas megjelenésével történelmivé avatta ezeket az ünnepélyes pillanatokot s megsokszorozta gyenge erőinket, hogy az ő nevének fényében induljunk új élet, új honfoglalás felé.

Amikor az öröm és hála ünnepélyes érzései töltik el lelkünket, jól tudjuk azt is, hogy az a kormányzói kegy és a magyar királyi kormány szerető gondoskodása, amellyel Egyetemünk ügyét az első pillanattól fogva magáévá tette, nagy és nehéz kötelességeket ró reánk. Kötelességeket, amelyek egész embert kívánnak; kötelességeket, amelyek magyar embert kívánnak; kötelességeket, amelyek a szellem önzetlen szeretetét kívánják. Mi érezzük a felelősséget azért, hogy nekünk ezt a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemet hegyen épített várossá kell tennünk, amelynek fénye messze világít Nyugat és Kelet felé, hogy az emberek meglátván azt, dicsőítsék a nemzetet, amely nemcsak a fegyver, hanem az igazság világában is képes nagyokat alkotni.

De tudjuk azt is, hogy erőink gyengék és végesek. Ezt alázatos lélekkel valljuk meg. Minden dölyfösséget távol tartunk magunktól; szellemi kuruzslásra sem vállalkozunk; a szájhösködést is megvetjük. De mindezekre nincs is szükségünk. Nekünk van egy erős, elpusztíthatatlan, termékeny, hathatós alapunk, melyre állva építhetünk, erőforrásunk, amelyből meríthetünk, kincsünk, amelyet minél inkább veszünk igénybe, annál inkább gyarapodik: az erdélyi szellem.

Jól tudom, hogy most nem szabad visszaélnem a jóakarató türelemmel, s ezért e történelmi óra ünnepélyességéhez illő rövideggel szeretném megmondani, hogy mit értek erdélyi szellem alatt.

Mindenekelőtt — mondjuk csak ki bátran — érték egy olyan misztikus erőt és hatalmat, amely csendesen alakulva ki a fogékony lélekben, megtermékenyíti annak minden tevékenységét. Misztikus erő ez, amelyet csak az tud igazában elsajátítani, aki lábát ennek az áldott földnek talaján megvetve, elég bátor és erős arra, hogy azután a szellemnek olyan magas régiójába szárnyaljon, ahol eláll a lélekzet és meg-meg-rebbsen a szív. Ez az erdélyi szellem minél erősebb, annál alázatosabb, mert annál élénkebben érzi gyengeségeit. Az erdélyi szellem alázatos, mert érzi gyengeségeit és magabizó, mert tudja erőit. Nem csapong fékeveszetten, de korlátokat szab maga elé, hogy szűk körben annál inkább hathasson. Az erdélyi szellem nem hagy figyelmen kívül semmit és latba vet óvatosan mindent, hogy erőit ok nélkül ne pazarolja. Az erdélyi szellem hozzá van szokva, hogy a dolgokat bizonyos objektív távolságban szemlélje, de a világ sorja felett kétségbe nem esik, ha az nem az ő tetszése szerint folyik. Indokolatlan ujjongásba sem tör lelke, ha a világ valamiben neki is kedvezett. Mindezekből meg lehet érteni, hogy az erdélyi szellem ízében van valami fanyarság, megjelenésében bizonyos zordság, kifejezésében a nemes bornak kesernyessége, magatartásában élénk humor és megadó ironia. Ez az erdélyi szellem mindenestől az egyetemes magyar szellem méhéből fakad és sajátosságait a föld jelleme, a történet eseményei, a fajta veleszületett belső alkata fejlesztették ki. Az erdélyi szellem magyar szellem, de a legegységesebb alakban megjelenő és ható szellem. A magyar szellem-történetnek az egyetemes szellem-történet szempontjából is legizgatóbb és legtöbb meglepetéssel biztató problémája éppen az, hogy ez a sajátos erdélyi szellem miként jelentkezik az erdélyi közös életben, a különböző alkotásokban, szokásokban, beszédben, zenében, népi művészetben.

Én itt e kérdések felvetése közben csak arra szeretnék reámutatni, hogy az erdélyi szellemnek legmélyebb és legalapvetőbb sajátossága nagyon jellemző és végtelenül termékeny autonómiák kialakításában jelentkezik. Aki Erdély népi és társadalmi életével, valamint történetével jobban ismerős, az első pillanatra észre fogja venni, hogy ezen a megszentelt földön minden kis közületi életnek — családnak, nemzetségnek, falunak, vidéknek, megyének, széknek, kolégyomnak — sajátos, bizonyos vonásokban egészen önálló életformája van. Nagyobb családoknak és nemzetségeknek még nyelve is önállóan alakult. Ezek a kis közösségek befelé tekintve önállóan fejlesztették ki mindazt, ami lelkük mélyén nekik adva volt. Innen a sok szín, íz, illat, ami az erdélyi életnek kitüntető jellemvonása.

Amde ezek a kicsiny autonómiák, amelyek a maguk alkotta életformákhoz mindhaláláig ragaszkodnak, a szellemnek szétomlására és szétporlására vezettek volna, mihelyt a történelem erősebb viharának kell vala ellenállaniuk. Ha ezek a kicsiny közösségek csak önmagukba tekintve élnék izolált életüket, akkor önzésbe merülve, a nagy közösség s az egyetemes magyar szellem számára elvesznének.

Az erdélyi kis közösségek ablakán át azonban kifelé is világosan és tisztán lehet látni, különösen akkor, ha nagy tettek és cselekedetek előestéjén áll az erdélyi nép. Ilyenkor a székely Mondó-hegyek veszélyt jelző tüzei egyetlen élet folyamatát öntik a különböző közösségekbe s azok a közös cél érdekében közös eszközöket ragadnak.

Nincs itt tétovázás vagy időt pazarló tanácskozás: egy mindent átölelő szerves autonómia tagjaként viselkedik minden különálló kis autonómia. A kis autonómiák hát a nagy autonómia által élnek és léteznek; a nagy autonómia pedig a kis autonómiák szerves egysége, amelyek nélkül fennállani nem tud. A kis autonómiák szívósan éltek a maguk önálló életét, de jól tudták, hogy az erőt és értelmet csupán a nagy autonómiától nyerhet. A nagy autonómia vezetői rendelkeztek s parancsoltak ugyan, de szem előtt nem tévesztették, hogy ebben a nagy autonómiában minden kis közösség érdekének kielégítést kell találnia. Ezért az erdélyi fejedelemség minden alattvalója mindig a fejedelem felé tekintett és a fejedelem az ő alattvalóit mindig kézen fogva vezette. Innen, hogy a történelmileg kialakult Erdély még manapság is, nemcsak az ünnepeltetés pillanataiban, hanem a hétköznapi munka közben is gyakran tekint elmult fejedelmeire és vezéreire.

Talán nem csalódom, ha ezek után azt mondom, hogy az erdélyi szellem az erők szabad kifejlésének és a közös szolgálatnak, az egyéniségek kialakulásának és a közöségbe tagolódásnak, a szeretetnek és hálának, a szolgálatnak és odaadásnak szelleme.

Ennek a drága szellemnek növelése, kialakítása, gyarapítása lesz most már a mi Egyetemünknek feladata, amely Szegedről visszatérve, az Alföld szellemével is erősödött. Ezt a szellemet fogjuk dédelgetve ápolni, hogy méltók legyünk azokra, akik előttünk éltek és ne legyünk közönyösség tárgya azok előtt, akik utánunk következnek. E szellem védelmező szárnyai alatt kérünk segítséget Istentől, s most, mikor az új tanévet megnyitom, fohászok a Mindenhatóhoz, hogy Magyarország Kormányzója, vitéz nagybányai Horthy Miklós Úrunk és a Főméltóságú Asszony sokáig éljen!

DR. GYÖRGY LAJOS

egyetemi ny. r. tanár

BESZÉDE

*a kolozsvári egyetem volt tanítványai, újonnan kinevezett tanárai
és az Erdélyi Múzeum Egyesület nevében*

A két évtizedes száműzetéséből egy ország örömujjongása közt diadalmasan hazaérkező Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemet hódolattal köszöntöm egykori hallgatóinak nevében, kik a tanítvány becsületes hűségével, mélységes szeretetével, rendületlen hitével és csüggedetlen szilárd bizalmával vártuk, reméltük, remegtük és imádságos munkával könyörögtük e főséges történeti fordulat igazságtévő bekövetkezését. Annak a több mint 50 ezer tanítványnak és közel 15 ezer doktornak a szellemét idézem s az élő nemzedékek ide áramló meleg örömét tolmácsolom, akik 1872-től kolozsvári működésének utolsó napjáig ezen az egyetemen nyertek szellemi életformát és a magasabbrendű irányító munkára átfogó egyetemes látást.

Tanárok és tanítványok országos hírvé fényes neveit őrzik az egyetem évkönyvei, a közélet intézményei s a magyar tudományosság elévülhetetlen lapjai. Ezrekre megy azoknak a tanítványoknak a száma, kiket a világháború hősi kötelességteljesítésének vértanúi sorában tisztel a hálás kegyelet. Láthatatlan sereg láthatatlan oszlopai beláthatatlan területté szélesítik e termet s elmúlt életek továbbélő eszmei értékei hosszannáznak, amikor Erdély szemefénye, kincses Kolozsvár büszkesége ismét elfoglalja helyét a magyar művelődés szerkezeti egységében.

Testben-lélekben itt állunk mi, a világháborút megelőző két-három évtized tanítványai. Valamennyi nemzedék közül, kiknek az egyetemen tanult elméletet gyakorlatná, a szellemet sugárzó ható erővé s a tudomány betűit eleven életté kellett formálnunk, kétségtelenül nekünk jutott a legpróbásabb feladat, tudatos elszántsággal vállalva a trianoni feldarabolás kegyetlen következményeit.

Ezen az örömnappal, amikor üldözött álmaink és büntetett vágyaink válnak valóra a képzeltnél színesebb és hihetlenebb formában, senki se higgye, hogy sebeink mutogatásával fogunk hivalkodni. De a kétségbeesés meghatottságában lelkendező szavakkal legalább el kell mondanunk szívünkre ölelt egyetemünknek, hogy magunkra hagyatott árvaságunkban sem lettünk hűtlenek a tőle képviselt magasabb eszmeiséghez. El kell mondanunk, hogy sok minden történt itt az elmúlt húsz esztendő alatt, csendben, sokszor rejtetten s a körülmények szabta okossággal, de mindig céltudatosan és lankadatlan szívóssággal, ami betölteni igyekezett az egyetem kényszerű távozásá

után maradt szédítően tátongó ürt. Szemináriumokat szerveztünk az idegen légkörbe került ifjúságunk magyar műveltségének kiegészítésére s lelki integritásának megővésére, könyvtárakat állítottunk működésbe a magyar művelődés tilalmazott értékeinek közvetítésére s a magyar tudományosság eredményeinek hozzáférhetővé tételére, s különösen gondos figyelmet fordítottunk arra, hogy a mögöttünk felnyomuló nemzedék magyar öntudata és művelődési szemlélete csorbát ne szenvedjen.

A húszéves megszállás keservesen megalázó éveiben a mi szegény és szerény erdélyi életünknek egyik jellemvonása volt, hogy a sok tennivaló miatt nem értünk rá az üres szólamokra és a nagyhangú szóvirágok cicomáira. Tettekben éltünk, mindig csak a tetteket kerestük és erőszakoltuk. Ezért most sem tudom megtalálni a mai alkalom nagyszerűségéhez illő színpompás szavakat, hanem e helyett arra kérem az otthonába bevonuló tudományegyetemet, hogy a tanítványi ragaszkodás igénytelen ajándékaiként fogadja el azt a tudományos munkásságot, amely 17 kötet folyóiratban, számos önálló kiadványban s többszáz elhangzott előadásban igyekezett Erdélyben a tudományos közszellemet ébren tartani s a tudomány elhalkult szavával a magyar művelődésbe vetett bizalmat erősíteni.

Elnézést kell kérnünk, hogy ez a tudományművelés, amely mögött mindig ott hevílt az a gondolat, hogy a magyar tudományosság erdélyi hagyományainak megszakítatlan folytonosságát kell őriznünk Alma Materünk visszatértéig, hiányokat, esetleg gyarlóságokat mutat. Nem nyugodt munka volt ez, hanem a hősi korszakokba illő rendkívüli küzdelem az anyagi nehézségekkel, a tudományos intézetek és eszközök nincstelenségével, a szellemi elszigeteltség tehetetlenségével s nem utolsósorban a szüntelen sajtóellenőrzéssel és a tudományos munka szabadságát gúzsba kötő ellenséges érzületű politikai magatartással. E küzdelmekben kieroszakolt eredményeink mégis életünk legszebb emlékei maradnak, valamint az is, hogy boldogan és mély tisztelettel jelenthetem a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemnek: az Erdélyi Műzeum-Egyesület, amely már 1872-ben az egyetem kibontakozását a legnagyobb áldozatkészséggel támogatta s később is utolsó lehelletéig önzetlenül szolgálta az egyetem célkitűzéseit, nemcsak felébredt aléltságból és felépült romjaiból, ahol az 1919-ben földönfutóvá lett egyetem hagyta, hanem szervezetet adott, kereteket nyújtott és anyagi segítséget biztosított a tudományos munka minden ágában az erdélyi erők összefogására, kifejtésére, s gyűjteményeivel ma ismét szívvel-lélekkel rendelkezésére áll az egyetemnek a kezdeti nehézségek áthidalásában.

A volt tanítványoknak az a csoportja, mely az egyetem eszmeiségével egy pillanatra sem szakította meg a szellemi kapcsolatot, önmegtadással vállalva a tudományos érvényesülés reménytelenségét, dolgozott két évtizeden át csak azért, hogy ne érezze Erdély magyarsága a tudomány nélküliség alacsonyrendűségét. Nem kereste, mert hiszen nem is kereshette azt a kitüntetést, amely néhány tagját most a Kolozsvárt megelevenedett Ferenc József Tudományegyetem katedrájára emelte. Mélységes hála és forró köszönet a legmagasabb kegynek, mely küzdelmes pályafutásokat koronázott meg a tudóst érhető legnagyobb elismeréssel, s fiatal erők előtt nyitotta meg a tudományművelés és a tudósnevelés páratlanul szép hivatásterületét.

A Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem multjának egyik sajátos vonása, hogy sem alapításakor, sem kolozsvári működésének 47 esztendeje alatt ünnepies módon soha nem nyitották meg, az államfő és a kormány részvételével más egyetemeknek a szokásos módon nem mutatták be.

Kegyeskedjék megengedni, Főméltóságú Kormányzó Úr és magas Magyar Királyi Kormány, hogy a magyar művelődés e megszentelt földjén, ahol már Mátyás király ideje óta szakadatlan láncolata húzódik a tudományos és egyetemi törekvéseknek, ebben az időtlen időkre szóló pillanatban az ünnepélyes újraalapításba beementezhessük az egyetem volt tanítványainak háláját és újonnan kinevezett tanárainak fogadalmát.

Fogadalmat teszünk Gondviselő Istenünk, Erdély népe s a magyar nemzet színe előtt, hogy az a katedra, melyet elfoglalunk, nem a méltóság trónusa lesz, hanem a tudományművelés és az ifjúságnevelés pihenésnélküli műhelyévé forrósodik. Fáradozásunk és kitartásunk nem fog hiányozni, hogy a kolozsvári egyetem kitéphetetlenül belegyökerezze Erdély talajába, s a tudományos munka is úgy vegye birtokába ezt a szellemi területet, hogy az többé ne lehessen romantikus elméletek és megtévesztő tudománytalan hírverések színtere.

Ünnepélyesen fogadjuk : szigorúan fogunk örködni, hogy a tudományosság csillogása alatt meg ne bujjon Isten- és erkölctagadás, nemzetrontás, hitvallások és népek békéjének bomlasztása, társadalmi mételyzés vagy bármely féktelenség. Rajta leszünk éber szemmel és szerető törődéssel, hogy tanítványainknak a tudomány megmutassa az erős élettudást, s káros mozgalmak, ferde törekvések magyar nemzeti és keresztény szellemű ifjúságunk lelkiületén hajótörést szenvedjenek.

Újonnan kinevezett tanárai a kolozsvári egyetemnek becsületünkkel kötelezzük magunkat, hogy az egyetem eszmeiségét emberileg megközelíthető mértékben, tisztaságban és szépségben megvalósítani igyekszünk a magyar faji géniusz emelésére és védelmére. A felelősség szent érzésével tudjuk és valljuk : alapvető munkánk feszültségén és minőségén fordul meg, hogy a visszanyert egyetem szellemi tulajdonunkban meg is maradhasson s a történelem gyászos csapása itt többé meg ne ismétlődhessek.

Isten minket úgy segítsen, ahogy egy percig sem feledkezünk meg szent fogadalmunk becsületes teljesítéséről !

DR. DOMANOVSKY SÁNDOR

a budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudománygyetem
ny. r. tanárának és prorektorának

ÜDVÖZLŐ BESZÉDE

A királyi magyar Pázmány Péter tudománygyetem, a többi társegyetemek, a tudományos intézmények, elsősorban a Tudományos Akadémia és az összes tudományos egyesületek és társulatok szíves üdvözlését tolmácsolom a magyar királyi Ferenc József tudománygyetemnek mai ünnepnapján, amikor 22 évi száműzetés után az Alma Mater kapuit megint megnyitja ősi fészékben, Kolozsvárott.

Jókívánásainkat három szó köré szeretném csoportosítani: „hit, szeretet, hivatásérzet”.

Volt e nép letaposottabb, mint a magyar Trianon után? Nem volt-e kétségbeejtőbb a helyzet, mint Muhi, Mohács vagy Világos után? Hiszen nem csak nomád népek elsöprő áradatával vagy az iszlám fanatikus katonai szervezetével állottunk szemben, hanem ellenünk volt a világ nagyobbik része a modern tudomány és technika minden, évezredek alatt kiagyalt felkészültségével. De ez a nép hitt és vezetői a hitbe vetett bizalommal dolgoztak. Hittek a föltámadásban, hittek az örök isteni igazságban. Erdély népe összeszorított fogakkal várt és szenvedett, mint már annyiszor azelőtt is. És a hit, amely a lelkeket fenntartotta, az ábrándot valóra váltotta. Bölcs vezetők úgy vezettek át az áhítózásból a valóságba, amint az csak a mesékben szokott történni. Ne felejtsek el a Ferenc József egyetem tanárai és tanulói, hogy új életüknek a törhetetlen hit az alapja.

Megbízóim nevében biztosíthatom őket, hogy a társegyetemek és a magyar tudományos intézmények és egyesületek meleg szeretettel fordulnak feléjük. Kívánjuk az egyetem sikerét, fölvirágzását, szellemének kibontakozását és fényét. Ott, ahol eddig a magyar szellem el volt fojtva, a Ferenc József egyetemnek kell átvennie az irányítást és segítségére kell jönnie a csonkaország szellemi életének, hogy azt keménységével erősítse, sajátos színeivel gazdagabbá tegye. Nemcsak a külső erőn és nemcsak a technikán fordul meg ma a népek sorsa. A sors irányításaiban ezeknél is életbe-vágóbb szerep jut a szellemnek. Gazdag és hatalmas népek, ha szellemük meginog, hirtelen elpusztulhatnak, de az erős szellemiség, amelynek gyökerei mélyre hatolnak, csodákat érhet el. A Ferenc József egyetem föladata ezen a keleti bástyafokon nagyra hivatott, de nagy föladatakra is kell vállalkoznia. Nagy erőfeszítéssel kell

pótolnia azt, aminek fejlődését a megszállók 22 éven át megakadályozták. A gúzsba-kötött szellemet kell kiszabadítani és erőteljes lendülettel magasra kifejleszteni, nemcsak a szűkebb, megkínzott szülőföld, hanem az egész magyarság javára és szellemének kiterjedésére. És ebben mindig számíthat azoknak támogatására, akiknek nevében szólok. Nemcsak támogatására, hanem szeretetére, mert csodákat csak szeretettel lehet elérni és itt most csodákat várunk.

Ezt a szeretetet hozzuk ma a Ferenc József egyetemnek és kérünk helyébe őszinte, mély és lelkes hivatásérzést. Hivatásérzést tanároktól és tanítványoktól. Mert aki a szellem szolgálatába állott vagy akar állani, az úgy, mint az idegen uralom alatt is Erdély rögén maradottak, ne nézzen semmi mást, csak a szent célt, amelynek szolgálatába állott. A szellem nem az anyagiak felé tör, a tudomány nem megélhetés biztosítására van, hanem önmagáért s aki nem hivatástudattal végzi feladatát, legfelsőbb felmunkát végez, de Isten és a nemzet ítélőszéke előtt könnyűnek fog találtatni. Kedves kolozsvári kollégáim, kívánom Nektek, akik a tudomány szolgálatába állottatok, akik elhatározott hivatástudattal jöttetek ide, hogy olyan hallgatóságot is találjatok, amely nem megélhetésért megy az egyetemre, hanem mert hivatást érez tudományának művelésére.

Higgyetek hivatástokban, szeretettel támogassátok egymást és minden rászoruló honfitársatokat és neveljétek ebben a szellemben jó magyaroknak, erős magyaroknak a gondjaitokra bízott emberpalántákat, hogy az utókor elmondhassa: derekasan megállották a helyüket, érdemes munkát végeztek, lényegesen előbbrevitték nemzetüket. A szenvedésekből csak most kiláboltak és a csonkaországból elhivottak, kívánjuk Nektek, végezzetek csodát.

IFJ. GYALLAY-PAP DOMOKOS

joghallgató

BESZÉDE

a kolozsvári egyetemi ifjúság nevében

Most egy hónapja a kolozsvári magyar főiskolás ifjúság a felszabadult Erdély egész magyar ifjúsága nevében köszöntötte Főméltóságú Kormányzó Urunkat. Ma az Alma Mater évnyitó ünnepén a főiskolás ifjúság nevében fejezzük ki örömünket és hódolatunkat az elvesztett kolozsvári magyar egyetemet nekünk visszaajándékozó Főméltóságú Kormányzó Úr előtt.

A felszabadulás örömét a főiskolás ifjúság érzi át a legmélyebben, mert a magyar egyetem visszatérése számára a megalázottságból az emberi méltóság szintjére való felemelkedést jelenti. A mult terheit becsülettel hordoztuk és a mostoha légkörben is nem egyszer kivívtuk az elismerést. Éppen ezért a mult alapján örömünkbe önérzet is vegyül és ezzel szemléljük a kedvező jelent és várjuk a biztos magyar jövőndőt.

Kisebbségi sorsunk arra tanított, hogy életünk értelmét a népiünkért való szakadatlan munkában és szolgálatban lássuk. Ezt a munkát végeztük az egyetem padjaiban egységes magyar főiskolás egyesületi munkáinkban és az egyetem falain kívül az erdélyi magyar életben. Most amikor végre szabad fiai lettünk harcban és tudományban dicső nemzetünknek, egységesen vállaljuk továbbra is azokat a feladatokat, amelyek a szellemi, az erkölcsi, a társadalmi és ha kell a fegyveres honvédelem terén az erdélyi magyar egyetemi ifjúságra várnak. Felelőségünk tudatában ezután is mindent megteszünk azért, hogy a kolozsvári magyar egyetemi ifjúság nemzetünket egységes és hivatástudattól áthatott nemzetnevelő és nemzetépítő értelmiséggel lássa el.

Szeretettel és hódolattal üdvözöljük az erdélyi egyetemi Alma Matert, Főméltóságú Kormányzó Urunkat és mindazokat, akik a Főméltóságú Kormányzó Úrral együtt a mai napon előttünk megnyitják a magyar művelődésnek ezt a megszentelt csarnokát.

Isten áldását kérjük a Főméltóságú Kormányzó Úr életére és a nemzetünk életerejét megtestesítő Alma Materre.